

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891.

Första Kammaren.

N:o 29.

Lördagen den 2 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets den 29 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af särskilda rörande folkskolelärarepersonalens aflöningsförhållanden väckta motioner.

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.*

1 punkten.

Herr Casparsson: På de af mig i reservationen anförda skäl får jag anhålla, att kammaren behagade afslå utskottets under mom. b. gjorda hemställan.

Herr Adelsköld: Att de närvarande bestämmelserna i fråga om folkskolelärarnes aflöning i vissa hänseenden måste anses mindre tidsenliga, tror jag alla kunna vara öfverens om, liksom derom att en löneförbättring åt denna corps är af behovet påkallad. En fullständig och definitiv reglering af folkskolelärarnes löneförmåner torde emellertid, såsom erfarenheten visat, icke vara så lätt att genomföra, och icke heller för närvarande kunna ifrågasättas, så mycket mindre som regeringen icke härom framlagt förslag, men åtminstone borde man söka reglera förhållandena så:

att de många ledsamma för skolan skadliga tvister och obehag, som ofta uppstå emellan församlingarne och folkskolelärarne i följd af det nuvarande aflöningssättet, så vidt möjligt aflägsnas;

att de påtagligaste missförhållandena afhjelpas; och

att de mest trängande behofven tillgodoses.

Första Kammarans Prot. 1891. N:o 29.

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

Jag tror, att om en sådan reglering kunde åstadkommas, ett bättre och förtroendefullare förhållande skulle inträda emellan folkskolelärarne och församlingarne, hvaraf folkskoleväsendet i dess helhet skulle skörda den största vinsten, derigenom att lärarne kunde med mera belåtenhet och intresse sköta sitt kall och icke behöfde så mycket, som för närvarande måtte vara förhållandet, tänka på sin ekonomiska ställning, och nödgas anlita andra förvärfskällor för att kunna uppehålla sig och familj.

Vid innevarande riksdag hafva flere motioner blifvit väckta, utgående på att ordna de ifrågavarande förhållandena och att införa förenklingar i aflönings sättet samt rätt för löntagarne att efter viss tids oförvitlig tienstgöring åtnjuta ålderstillägg äfvensom att någon förhöjning i statsbidraget till folkskolelärarnes aflöning måtte af Riksdagen lemnas.

Det sammansatta stats- och lagutskottet har också ansett, att motionerna i vissa afseenden borde bifallas. För min del skulle jag helst sett, att herr Henricsons motion vunnit understöd i utskottet, men då detta icke skett, får jag finna mig uti att utskottets hemställan af kammaren bifalles.

Vår folkskolelärarecorps står som bekant i närvarande stund på en ganska hög ståndpunkt, jag skulle vilja påstå lika hög som i något annat land, och jag skulle gerna sett, att det förslag, som för en tid sedan förevar i kammaren om rätt för folkskolelärarne att i skolråden deltaga i afgörandet af frågor om ordnande af undervisningen, om tukten m. m. vunnit kammarens bifall, ty genom att gifva ett sådant förtroendevotum åt vår uppåtsträfvande folkskolelärarecorps, skulle icke allenast undervisningen vunnit, utan, hvad som icke är minst viktigt, lärarnes anseende lyftats i församlingens ögon, och han sjelf funnit sin mödosamma men gagnande verksamhet erkänd af den andra statsmagten. Då emellertid kammaren afslagit denna framställning, borde åtminstone den fråga, som nu föreligger, kunna vinna den ärade kammarens godkännande, och jag får derfor yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boström: Till innevarande års statsutskott hafva från Andra Kammaren remitterats tre motioner, hvilka afsett att ändra de nuvarande aflöningsförhållandena för folkskolelärarne, och derjemte remitterades till lagutskottet en af herr Zotterman i samma syfte afgifven motion. Den andra utgiftsafdelningen i statsutskottet handlade under flere sammanträden de tre förstnämnda motionerna, men fann slutligen, att de egde så nära sammanhang med herr Zottermans till lagutskottet remitterade motion, att afdelningen ansåg lämpligt att inbjuda lagutskottet att med statsutskottet deltaga i behandlingen af de väckta frågorna. Lagutskottet gaf ock härtill sitt bifall. Det nu föreliggande förslaget innehåller de ändringar i de nuvarande förhållandena, hvilka det sålunda sammansatta utskottet ansett i följd af motionerna böra lämpligen vidtagas.

Af motionärerna har herr Henricson gått längst. Han har föreslagit, utom att ersättning för kofodret skulle gifvas i kontanta penningar, att folkskolelärarne skulle erhålla två ålderstillägg, hvartera å 100 kronor, hvilka statsverket ensamt borde betala. Herr Zotterman, som föreslagit ett ålderstillägg, har deremot ansett, att statsverket endast borde dertill bidraga i samma proportion som till folkskolelärarnes öfriga aflöning eller med två tredjedelar. Herr Holmgren har slutligen föreslagit, att statsbidraget till folkskolelärarnes aflöning skulle utgå med tre fjerdedelar i stället för, såsom nu eger rum, två tredjedelar af aflöningens belopp. Nu har, såsom herrarne funnit, utskottet i anledning af dessa framställningar föreslagit, att kofodret ej vidare skulle utgöras in natura, utan ersättning därför utgå med ett till 100 kronor fixerad penningebelopp samt att staten skulle härtill bidraga i samma proportion som till folkskolelärarnes öfriga aflöning eller med två tredjedelar.

Hvad beträffar sjelfva den föreslagna åtgärden att fixera en viss ersättning för Kofodret, tror jag att i denna kammare olika meningar icke torde förefinnas om dess lämplighet. Åtminstone förefans härom ingen meningsskiljaktighet inom utskottet. Ett faktum är, att i anledning af det nuvarande förhållandet tvister ofta uppstå emellan skolråden och lärarne, och detta måste inverka menligt på sjelfva undervisningen. Men om denna åsigt att kofodret bör ersättas med ett i penningar fixerad belopp här delas af alla, torde ett motsatt förhållande ega rum beträffande den frågan, huruvida denna ersättning bör till någon del gäldas af statsmedel. Det förefaller emellertid mig, att om man tager i betraktande de ofantliga utgifter alla kommuner i riket få vidkännas för nybyggnad och underhåll af folkskolehus m. m., det torde vara lämpligt, att den ifrågavarande ersättningen får utgå af statsmedel i samma proportion som den öfriga aflöningen. För min del är jag således böjd för att bifalla utskottets förslag i detta afseende.

Hvad beträffar det belopp, hvartill ersättningen borde fixeras, hafva olika meningar gjort sig gällande. Såsom förhållandena äro i mellersta Sverige, är det af utskottet föreslagna beloppet väl högt. Der utgår för närvarande i flere provinser sådan ersättning med belopp, vexlande mellan 70 och 80 kronor, och då ärendet behandlades i statsutskottet, yrkade jag också, att summan skulle fastslås till 80 kronor. Under diskussionen härom yppades emellertid, att förhållandena vore så olika i olika delar af landet, att i Norrland ersättningen nu på sina ställen utgår med ända till 200 kronor. Under dessa omständigheter enades man i utskottet att föreslå det äfven af flere motionärer förordade beloppet 100 kronor.

Ehuru jag erkänner att genom det föreliggande förslaget antagande stora utgifter skulle uppkomma för statsverket, kan jag således ej annat än vara med om detta förslag, isynnerhet som jag är öfvertygad, att om detsamma nu skulle afslås, ytterligare anspråk i samma rigtning komma att framställas. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflönning.
(Forts.)*

Herr Billing: Gerna är jag med om en förbättring i de lönevilkor, som bestås våra folkskolelärare, men det oaktadt kan jag icke vara med om utskottets förslag under mom. b).

Huruvida det blefve en verklig vinst för folkskolelärarne att få ersättning för kofodret med 100 kronor årligen, vågar jag icke afgöra, ty i detta fall gäller detsamma som i så många andra, att hvad som passar för den norra delen af Sverige, icke är lämpligt för den södra och mellersta delen eller tvärtom. Jag föreställer mig, att en sådan fixering till kontant ersättning för ifrågavarande naturaprestation skulle vålla åtskilliga folkskolelärare ganska stora svårigheter; och i fråga härom vill jag särskildt påpeka en omständighet, som icke blifvit påpekad i utskottets betänkande, nemligen den, att, om hvad här föreslagits, skulle blifva gällande, församlingarne säkerligen icke skulle längre anse sig skyldiga att förse folkskolelärarne med nödig lokal, så att de skulle kunna fortfarande hålla sig en ko. Men då jag tror mig veta, att folkskolelärarne i allmänhet önska en sådan förändring, som här är föreslagen, och då den hittills vanliga ordningen vållat tvister, bör jag ej hafva något att invända mot förslaget att till visst belopp fixera ersättningen för kofoder.

Deremot är jag bestämdt emot och vill på inga vilkor vara med om utskottets förslag i den senare delen af mom b), nemligen att statsverket skulle med två tredjedelar bidraga till ersättningens betalande. Jag är i allmänhet en motståndare emot alla de tidt och ofta förnyade försöken att allt mer och mer göra folkskolan till en statsinstitution, och det torde ej kunna förnekas, att i samma mån som staten öfvertager folkskolelärarnes aflönande, upphör folkskolan att vara en kommunal angelägenhet. Jag tror ej, att folkskolan vinner härfpå.

Vidare anser jag det vara i hög grad oklokt och origtigt att fordra statshjelp än till det ena än till det andra kommunala ändamålet. Vi hafva för några dagar sedan beslutit, att statshjelp skall lemnas till utgörandet af skyldigheter, i hvilka staten förut icke tagit del; och vid denna riksdag hafva många andra anspråk blifvit ställda på statens mellankomst för det ena eller andra, som förut utgjort en enskilds eller en kommuns skyldighet. Om måndag hafva vi att fatta beslut i en stor fråga, som ställer i perspektiv en ofantlig ökad statsutgift. Man kan då med skäl fråga sig, hvarest detta anspråk på statens mellankomst skall stanna, och om det ej är skäl att försöka att dämna för sådana anspråk, så länge man kan det utan att derigenom träda några berättigade och nödvändiga intressen för nära.

Här är nu icke fråga om någon obetydlig sak, utan om en ganska betydlig. Det anspråk, som här ställes på statskassan, går ut på ett årligt anslag af 350,000 kronor. Då frågar jag: finnes det tillräckliga skäl för att medgifva detta anspråk? Och på denna fråga svarar jag ett bestämdt nej. Så vidt jag kunnat finna, äro i utskottets framställning egentligen icke några skäl alls anförda för det föreliggande förslaget.

Det enda skälet skulle väl vara, att genom den föreslagna anordningen en lättnad skulle beredas kommunerna. Men först och främst:

finnes väl något skäl, hvarför kommunerna skulle behöfva beredas sådan lättnad? Jag tror icke detta, ty man har ju försökt att bestämma ersättningens belopp så noga som möjligt motsvarande den hittills varande naturaprestationen, och således skulle icke, om hvad här föreslagits i fråga om ersättningens fixering blefve lag, någon ökad tunga läggas på kommunerna, utan allenast sättet för erläggandet af hvad hittills varit deras skyldighet att erlægga förändras.

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

Härtill kommer, att det finnes mycket goda grunder för att, så vidt möjligt är, taga ur människor den föreställningen, att, om staten betalar, man sjelf slipper att betala. Är det staten, som betalar denna ersättning, är väl detta detsamma som att det svenska folket betalar den, men är det det svenska folket, som betalar, så är det väl samma folk, som hittills betalat ersättningen i form af kommunalutskyld. Då är ett af två möjligt, antingen att medlemmarne af vederbörande kommuner få i kronoskatter betala samma belopp, som de eljest fått betala till ändamålet i form af kommunalskatt, och då inträder icke någon vinst för dem, eller ock att man i somliga kommuner får betala mindre än förut till sitt skolväsen och andra få hjälpa till att betäcka skillnaden, och då stöta vi på en orättvisa, som icke är att rekommendera.

Slutligen anser jag det icke vara helsosamt för kommunernas ekonomiska uppfostran, att man lär dem att se upp till staten och dess mellankomst. Jag tror tvärtom, att det är ganska helsosamt för kommunerna, att de hafva att sjelfva bestrida sådana utgifter, som gå till fyllandet af verkliga kommunala behof. Härigenom lära de sig att bättre beräkna hvilka utgifter de kunna och böra göra.

På de skäl jag anført yrkar jag bestämdt afslag på den punkt i mom. b), som handlar om att staten skulle betala två tredjedelar af ersättningen för folkskolelärares kofoder. Mitt yrkande skulle således innefatta, att i utskottets hemställan under mom. b) dels orden sid. 15 »med rätt för skoldistriktet att af statsmedel såsom bidrag härtill erhålla två tredjedelar af beloppet, eller 66 kronor 67 öre», och dels orden sid. 16 »men att skoldistriktet äfven i dessa fall må ega rättighet att åtnjuta nyssnämnda statsbidrag, 66 kronor 67 öre för år», skola utgå ur detta mom. Jag skall dock icke nu framställa något yrkande om proposition härå, ty det kan ju hända, att hvad jag genom sådant yrkande ville föreslå icke skulle af herrarne anses lämpligt; men jag vill förklara, att, om jag ställes i val emellan att rösta för utskottets förslag i mom. b) och att rösta för herr Casparssons reservation, jag kommer att rösta för reservationen.

Med hvad jag anført har jag velat tillkännagifva, att jag väl kan anse riktigt, att folkskolelärarne skola, då de så önska, — och helst skulle jag se att åt Riksdagens beslut i frågan gäfves denna inskränkning — erhålla en bestämd ersättning för kofodret, men deremot anser förkastligt, att staten skulle bidraga med två tredjedelar af denna ersättning.

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

Herr von Strokirch: Utskottet yttrar i sitt föreliggande betänkande: Beträffande slutligen frågan, i hvilken utsträckning staten bör bidraga till folkskolelärarepersonalens aflönande, så synes det utskottet först och främst ej obilligt, att staten i något större mån, än hittills varit förhållandet, deltagar i kostnaderna för folkundervisningens ordnande.

Detta är en sats, som jag för min del kan gilla, helst jag för ett par år sedan väckt motion i samma syfte. Jag utgick från den förutsättning, att en lindring borde beredas i kommunernas utskylder, därför att utgifterna till skolväsendet drabba de olika kommunerna så ofantligt ojemnt. Det förhåller sig nemligen så, att man i en kommun kan få till folkskolan betala ända till 60 å 80 öre per fyrk, under det man i annan kommun i samma län betalar blott 15 till 18 öre per fyrk. För att förhållandena härutinnan måtte kunna utjemnas, väckte jag förslag, att staten skulle något mer än den nu gör bidraga till ifrågasvarande ändamål.

Med afseende å det sätt, hvarpå statens mellankomst borde ske, är jag deremot icke af samma åsigt som utskottet, och jag kan på inga vilkor vara med om att staten skulle med två tredjedelar lösa det kofoder, som för närvarande ingår i folkskolelärares aflöning. Skall staten lemna ökade bidrag till folkskoleväsendet, vill jag hellre förorda herr Holmgrens förslag, som emellertid blifvit helt och hållet undertryckt i utskottet. Han har nemligen yrkat, att, med bibehållande i öfrigt af nu gällande grunder, bidrag af statsmedel till folkskolelärares aflöning måtte i stället för med två tredjedelar utgå med tre fjerdedelar af lörens belopp. Detta innebär en icke oväsentlig skilnad mot utskottets förslag. Om detta förslag bifalles, blir följden den, att statsbidraget till en lön af 700 kronor utgår med det närvarande beloppet 466 kronor 67 öre + två tredjedelar af 100 kronor, 66 kronor 67 öre, eller sammanlagdt 533 kronor 33 öre. Men om herr Holmgrens förslag tillämpas, blefve statsbidraget till en sådan lön endast 525 kronor, tre fjerdedelar af beloppet 700 kronor. Herrarne finna således, att, om sistnämnda förslag skulle antagas i stället för utskottets förslag, staten skulle göra en besparing på hvarje folkskolelärares lön af mer än 8 kronor. Längre än detta förslag vill jag, som jag nämnt, icke gå, och får jag därför anhålla om proposition å bifall till herr Holmgrens motion och afslag å utskottets förslag i mom. b).

Herr Claëson: Lika med den förste ärade talaren tror jag för min del, att denna kofoderersättning är en antiqverad form för aflöningen, som ofta gör förargelse för både skollära och församlingarne. De senare vilja gerna slippa från den och lärarne äro icke dermed betjenade. Få de ersättning, möter för dem ingen svårighet att köpa mjölk för sitt hushåll, men hafva de en stackars ko, så hafva de godt om mjölk, så länge den är nyburen, men föga eller intet, när den är i sin eller närmar sig denna period. Sker en sådan förändring, ser jag intet skäl, hvarför staten skulle bidraga med mindre belopp i dessa 100 kronor,

än i den öfriga kontanta aflöningen. Det vore besynnerligt och inkonsekvent. Dertill kommer, att jag anser de kommunala bördorna vara en af de minst tillfredsställande beskattningsformer, som vi hafva. Ingenting trycker så ojemnt. Till samma allmänna ändamål betalas i en församling en å två gånger bevillningen, men i andra församlingar sex, sju å åtta gånger. Särskildt trycker skolväsendet mycket. Det är icke ovanligt, att det ensamt går till tre å fyra gånger bevillningen till staten. Långt ifrån att detta gagnar skolan, skadar det den på det högsta. Det väcker ovilja mot skolväsendet, och det är ej obilligt, att staten bidrager med anmärkningsvärdt belopp, då församlingarne ofta hafva mindre att bestämma öfver skolkostnaderna än inspektörerna och domkapitlen. Jag tror således, att det är skäl att bifalla utskottets förslag.

Jag skulle ej haft något emot att bifalla herr Holmgrens motion, om den ensam förelegat, men då man har att välja mellan bifall till den och till utskottets förslag, har det senare ett afgjordt företräde. Skilnaden i fråga om statsbidragets storlek är mycket ringa i båda fallen, men det blir ju synnerligen olämpligt att staten bidrager med tre fjerdedelar, men till en del af den kontanta aflöningen och alls icke till en annan del. Jag har varit ense med utskottets flertal i fråga om slutet och kunde ju då hafva låtit den satsen lända till efter rättelse att, när slutet är godt är allting godt, och icke reserverat mig mot motiveringen; men det är en principfråga, som der uttalas. Utskottet har nemligen såsom skäl, hvarför det icke kunde bifalla herr Holmgrens motion, anført, utom det att statsverkets utgifter för folkskolorna skulle allt för mycket ökas, att den af herr Holmgren föreslagna ändringen i propositionen mellan kommunernas och statens bidrag skulle medverka till att gifva den på en kommunal grund hvilande folkskolan karakteren af att vara en statsinstitution. Uti detta yttrande kan jag icke finna någon logik, ty om förslaget i denna del nu bifalles, komma kommunerna att få lika mycket att bestämma öfver skolorna, öfvertill sätningen af lönen o. s. v. som förut och fortfarande komma de flesta kommunerna att få draga den tyngsta delen af bördan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Friherre Barnekow: Den ärade talare, som hade ordet före mig, tycktes i allmänhet icke hafva något emot, att det lönetillägg, lärarne skulle få efter fem års tjenst, skulle blifva obligatoriskt. Såsom det nu är, är denna förmån icke ovilkorlig, utan beroende på, om församlingen vill lemna det eller icke. Vidare var han icke heller emot att staten betalade två tredjedelar af detta tillskott, men hvad som är så motbjudande är, att staten skulle betala två tredjedelar af kofodret. Skulle jag döma efter hvad en reservant anført, så skulle jag tro att den ärade talaren hade samma uppfattning som denne reserverant. Han anser åttonde hufvudtiteln vara till för att befodra viktiga kulturändamål och att till dylika kulturuppgifter icke kan hänföras anskaffandet af kofoder. Men meningen är ju att taga bort naturaprestationerna och sätta dem i

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

kontanta pengar. Naturaprestationer försvinna öfverallt mer och mer. Jag är ense med den föregående talaren att just kofodret gifvit anledning till strider mellan lärarne och församlingarne, hvarför det vore önskligt att det toges bort. Om det sättes i kontant, är det icke förmenadt att taga af åttonde hufvudtiteln, ty likaväl som elementarlärares löner utgå derifrån, kunde denna ersättning tagas derifrån och folkskolelärarne sedan sjelfva köpa mjölk och smör. Frågan ställer sig helt enkelt så: Vill Riksdagen gifva folkskolelärarne 800 kronor i lön, och vill Riksdagen i så fall, att af statsmedel skall betalas två tredjedelar af 800 kronor eller af 700 kronor? Vi behöfva icke tala om hvad pengarne skola användas till. Nu ville den föregående talaren, att två tredjedelar skulle betalas af 700 kronor och att kommunerna skulle betala de sista 100 kronorna. Jag är icke af samma uppfattning, ty jag önskade gerna att kommunernas utgifter utjemnades så mycket som möjligt. Vi skola komma ihåg att, om också staten lemnar två tredjedelar, återstår dock mycket för kommunerna att betala. I den kommun jag tillhör betala vi endast för veden 300 kronor för hvarje skola. Dertill kommer amortering af byggnadskostnaden och ränta derå. Vi böra för kommunerna utjemna allt hvad vi kunna i detta hänseende. Vi skola komma ihåg, att det icke är alls ovanligt att, medan man i städerna betalar 4 à 5 gånger bevillningen till kommunen, det på landet går upp till 10, 20 à 30 gånger bevillningen. Kommunalutskylder med 10 gånger bevillningen anses lindriga, och 20 gånger bevillningen förekomma ofta. Följaktligen behöfva kommunerna detta bidrag. Som det föreliggande förslaget går i den rigtningen, gillar jag det och anhåller, på grund af hvad jag yttrat, om bifall till utskottets förslag i alla punkter.

Herr Gilljam: Först och främst ber jag få nämna, att jag för min del gerna lemnar mitt bifall till hvad utskottet föreslagit i momenten a och c. Hvad deremot angår momentet b, instämmer jag i det slut, hvartill reservanten herr Casparsson kommit. Flere talare hafva redan yttrat sig i denna fråga och jag skall såvidt möjligt är söka undvika att upprepa redan framlagda argument, men så mycket starkare vill jag i stället framhålla, att denna bestämmelse om kofoder, hvilken varit med alltifrån det folkskolestadgan utkom, eller nu i snart 50 år, synes vara en alltför vigtig bestämmelse för att på så lösa grunder, som enskild motionärs framställning och ärendets behandling i ett utskott, helt enkelt tagas bort. Denna bestämmelse om kofoder innebär å ena sidan för folkskolelärarne en rättighet och en förmån, som under vissa förhållanden kan vara af ett synnerligt stort värde och kan å andra sidan för församlingarna ofta befinnas vara af ganska ringa tyngd. Man bör då icke upphäfva en sådan bestämmelse, förrän en fullgiltig undersökning efter vederbörandes hörande visat, att i allmänhet taget en förändring i det ifrågavarande afseendet erfordras. Och jag vill gå ett steg längre och säga att, der församlingen och läraren äro ense om att det skall vid det gamla förblifva, der må det också så förblifva.

Af utskottet är egentligen intet annat skäl anfördt, än att bestämmelsen vållat så mycket split och stridigheter mellan församlingarna och lärarne. Jag vill icke förneka det, men påstår att Kongl. Maj:t och Riksdagen löst svårare uppgifter än att reglera detta förhållande. Redan i nuvarande stadganden står det icke, att denna naturaprestation skall utgå i sådan form, utan den kan utgå i form af ersättning och i senare fallet är det jemväl bestämdt hvad därför minst skall lemnas. Utskottets ordförande har förklarat, att icke olika meningar om lämpligheten af en aflösning af denna naturaprestation funnes i kammaren. Jag har en något olik åsigt i detta afseende, och framför allt är jag rädd för vissa konsekvenser. Jag har fått förnyad och ökad anledning dertill efter den sista ärade talarans anförande, ty jag kan icke förstå hvarför icke också den församling, som får betala 300 kronor i bränsleersättning, kan komma och säga: denna naturaprestation skall förvandlas i ett kontant belopp, deraf staten skall betala två tredjedelar, och han talade äfven om amortering af bostadskostnaden. Det kan hända, att vi en dag stå inför den fordran: så och så mycket kostar det för församlingen att hålla bostad åt läraren; två tredjedelar af denna kostnad böra bestridas af statsmedel. Man kan icke vara annat än rädd för dylika konsekvenser. Jag anser, att vi böra fasthålla den uppfattningen, att folkskolan är en kommunal angelägenhet och att staten bör tråda emellan blott för att utjemna och mildra bördorna, under det att kommunerna i första hand skola sjelfva svara för sina skolor. Således: om jag än kan vara i någon mån tveksam, huruvida den naturaprestation, som i lagen kallas sommarbete och vinter-foder för en ko, bör kvarstå eller utgå, för att i senare fallet ersättas med ett visst penningbelopp, så är jag icke ett ögonblick tveksam derom, att staten icke bör bidraga med någon andel af detta ersättningsbelopp.

Men jag har icke hört någon föregående talare nämna momentet d). Alla, som lika med mig anse, att kofodret bör, tills närmare utredning skett, kvarstå såsom en naturaprestation, eller åtminstone att, äfven om ersättning därför lemnas, staten icke må vara skyldig att bidraga dertill, böra också vara med om att yrka afslag på momentet d), ty i detta är tal om precis samma sak, fastän frågan der rör de *extra ordinarie* lärarne. Efter nu gällande bestämmelser skall, för att staten skall lemna lönetillskott af allmänna medel åt en examinerad extra ordinarie lärare, denne hafva minst 500 kronor kontant lön jemte bostad, bränsle och kofoder eller ersättning därför. Då betalar staten 333 kronor 33 öre, hvilket belopp, om församlingen ökar den kontanta lönen, kan höjas intill 400 kronor. Här föreslår nu utskottet att, om samme lärare får 600 kronor derigenom att till hans förra 500 kronor läggas 100 kronor såsom ersättning för det borttagna kofodret, så skall staten bidraga med 400 kronor, hvilket bidrag, ifall församlingen vill höja aflöningen, kan höjas intill 466 kronor 67 öre.

På grund af hvad jag nu anført vill jag för min del instämma i herr Casparssons reservation, men tillika, då den kostnad, som ett godkännande af momentet d) skulle medföra, enligt utskottets beräkning uppgår

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.*

(Forts.)

till 25,000 kronor, yrkar jag bifall till denna reservation med den ändring att det skall heta: får jag å utskottets under punkten 1:o mom. b) och d) gjorda hemställan yrka afslag samt tillika hemställa, att den i punkten 2:o tillstyrkta förhöjningen i förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor måtte begränsas till 25,000 kronor, och anslaget således höjas från 3,500,000 kronor till 3,525,000 kronor.

För närvarande, då endast punkten 1:o är föredragen, får jag yrka afslag å momenten b) och d).

Friherre Klingspor: Då fråga här är om en ganska stor statsutgift, som enligt mitt förmenande icke kommer att medföra några bestämda fördelar, så kan jag icke vara med om detta förslag. Jag anser, att dessa medel komme att blifva af en ganska oviss fördel för dem, som de afsett att hjälpa, nemligen skolläraryne. Om man nu tänker sig denna fixering af kofodersättningen, så hafva, efter hvad här upplysts, somliga skollärare ända till 200 kronor, hvarför, om ersättningen fixeras till 100 kronor, dessa anse sig blifva derpå lidande. Församlingarna vinna då derpå på bekostnad af skolläraryne, och många röster skulle höjas deremot. På andra orter åter utgår ersättningen med ett lägre belopp, och der finnes ingen rimlig anledning, hvarför man skulle höja ersättningen till 100 kronor. Fixeringen är således, efter hvad jag förstår, af ganska oviss fördel för skolläraryne. Vidare är denna fixering af ganska ringa vinst för kommunerna sjelfva.

På många orter bestämmes kofodersättningen efter markegång och utgår ofta med c:a 50 å 60 kronor. Höjes nu ersättningen på dessa orter till 100 kronor, hvaraf staten betalar $\frac{2}{3}$, så minskas visserligen kommunens bidrag till hvarje skollärare med 17 å 27 kronor, hvilket blefve sagda församlingars vinst. Detta är dock icke tillräckligt skäl, hvarför man skulle göra så stora uppoffringar för statskassan. Då förslaget alltså medför ovissa fördelar för skolläraryne, med ringa vinst för kommunerna och stora uppoffringar af statskassan, instämmer jag i det af herr Gilljam framställda yrkandet.

Herr von Strokirch: Det torde tillåtas mig att på det sätt formulera mitt förslag till beslut i 1:a punkten, att jag hemställer om bifall till utskottets förslag med de ändringar, att i mom. a) orden »statsbidrag efter» etc. utbytas mot orden »statsbidrag till tre fjerdedelar af folkskolelärarynepersonalens aflöning och i öfrigt efter enahanda grunder, som hittills varit stadgade»; att mom. b) afslås; att i mom. c) orden »två tredjedelar af beloppet eller 466 kronor 67 öre» ändras till »tre fjerdedelar af beloppet eller 525 kronor»; samt att i mom. d) »466 kronor 67 öre» ändras till 525 kronor.

Herr Lundin: Jag skall be att få med några ord belysa min ställning till frågan. Jag tror icke att den lättnad, kommunerna skulle få, spelar någon väsentlig roll, på den grund att allt, hvad man kan

betala med naturaprestationer, trycker mindre än det som utgår i penningar. Vidare tror jag, att man gör ett ofantligt stort ingrepp för de nuvarande skollärarne. Man säger, att de skola köpa mjölk och smör. Det är lätt sagdt, men icke alltid lätt att göra. Har skolläraren deremot en ko eller två kor (det är i allmänhet bygdt så att det fins utrymme för två kor), så är det af stor vigt och ett godt stöd för hans hushåll att få den mjölk, som kan åstadkommas. Det är icke det samma att betala allting kontant. Jag är icke bland dem, som vilja göra inkräkning på någon embetsmans lön. Kan man få dugligt folk, äro de sin lön värda. Jag vill icke vara med om att inblanda staten i denna fråga. Då vi om måndag skola behandla de stora föreliggande frågorna, kan man ställa stora anspråk på staten och vilja att denna träder emellan, men denna fråga är af sådan beskaffenhet, att Riksdagen icke bör ingripa deruti. Jag tager mig friheten anhålla om proposition på bibehållande af det gamla lönesättet och således afslag å detta förslag.

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Till bemötande af yttrandet af den ärade representanten för Skaraborgs län, att den föreslagna ersättningen för kofoder icke skulle vara fördelaktig för lärarne, vill jag upplysa, att den skulle medföra en stor fördel för dem derutinnan, att ersättningen komme att utgå obligatoriskt. Nu är förhållandet det, att församlingarne kunna sätta sig emot att utbetala till lärarne sådan ersättning. Och följderna här af är, att på många ställen, der lärarne icke äro väl sedda, församlingarne också satt sig emot saken.

En annan talare uppgaf, att om Riksdagen bifölle det föreliggande förslaget, kunde man en annan gång komma och begära statsbidrag till inköp af ved för folkskolorna eller för byggande af skolhus. Jag ber då att få påpeka, att Första Kammaren icke handlar konsekvent i sådana frågor. För några dagar sedan förefans här i kammaren en stor majoritet, som vilde lemna ett anslag till byggande af ett läroverkshus i Östersund, ehuru Riksdagens beslut utföll så, att kommunen borde själf bygga huset. Första Kammaren ville således den gången vara med om att bevilja statsbidrag till uppförande af ett skolhus, och detta fastän jag är säker på att, om jag finge granska Östersunds stads finanser, jag skulle finna, att Östersund har bättre råd att själf bygga sina skolhus än många landskommuner i riket.

Här är nu fråga om en lindring i kommunernas börda, och här har ofta blifvit framhållet, att sådana lindringar äro rättvisa och nödvändiga. Jag kan då icke förstå, hvad anledning skulle finnas dertill, att om man vill, att lärarnes aflöning skall uppgå till 800 kronor kontant, staten ändock endast skulle lemna bidrag till betalningen af 700 kronor och kommunerna få ensamma betala de återstående 100 kronorna.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen att, som olika yrkanden framstälts beträffande den nu föredragna punktens särskilda moment, det syntes lämpligast, att propositioner gjordes rörande hvarje moment för sig.

Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts.)

Herr talmannen anförde nu, att i afseende på mom. a) yrkats, dels att utskottets hemställan skulle godkännas, dels ock, af herr *von Strokirch*, att denna hemställan måtte bifallas med den ändring, att slutmeningen erhöle följande lydelse: med rätt dervid för skoldistriktet att erhålla statsbidrag till tre fjerdedelar af folkskolelärarepersonalens aflöning och i öfrigt efter enahanda grunder, som hittills varit stadgade.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vidare yttrade herr talmannen, att beträffande mom. b) yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock afslag derå, hvarefter herr talmannen gjorde propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Boström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemställt i afseende på mom. b) i 1 punkten af sitt utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets berörda hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 70.

Derefter anförde herr talmannen, att i fråga om mom. c) i nu föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle godkännas, dels ock, af herr *von Strokirch*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att orden »två tredjedelar» utbyttes mot orden »tre fjerdedelar» samt beloppet »466 kronor 67 öre» mot »525 kronor».

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Härpå yttrade herr talmannen, att i afseende på mom. d) i nu förevarande punkt yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) af herr *von Strokirch*, att denna hemställan skulle bifallas med

den ändring, att orden »två tredjedelar» utbyttes mot »tre fjerdedelar» och beloppet »466 kronor 67 öre» mot »525 kronor»; samt 3:o att utskottets hemställan skulle afslås.

I enlighet med dessa yrkanden gjordes härefter propositioner, och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ändrade
bestämmelser
ang. folkskole-
lärare-
personalens
aflöning.
(Forts)*

2 punkten.

Herr Gilljam: Jag ber att få yrka bifall i detta moment till hvad herr Casparsson föreslagit, dock med den ändring, att, der det står »50,000 kronor» i hans reservation, detta måtte ändras till 25,000 kronor, och, der i hans reservation förekommer »3,550,000 kronor», det må ändras till 3,525,000 kronor. Punkten skulle således komma att få följande lydelse: »att den i punkten 2:o tillstyrkta förhöjningen i förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor måtte begränsas till 25,000 kronor, och anslaget således höjas från 3,500,000 kronor till 3,525,000 kronor».

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att be- träffande den nu föredragna punkten endast yrkats, af herr *Gilljam*, att kammaren måtte besluta, att förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor skulle höjas med 25,000 kronor och således bestämmas till 3,525,000 kronor.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets i punkten gjorda hemställan samt vidare på bifall till herr Gilljams yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

3 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets nedannämnda, den 29 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtanden:

n:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken,

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad tid för saköreslängds aflemnande i vissa fall,

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående straff för oloflig införsel af skjutvapen eller ammunition i vissa delar af Afrika,

n:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 3, 14, 101, 105, 110, 129 och 136 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, samt

n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 3 och 22 §§ af förordningen om patent,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ang. för-
bättrade tåg-
anordningar
å norra stam-
banan.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 29 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förbättrade tåg-anordningar å norra stambanan.

Herr Boström: För min del hyser jag den öfvertygelsen att Riksdagen allt för ofta aflåter skrivelser till Kongl. Maj:t i ärenden, der man ej alltför tydligt ser, huru dessa skrivelser komma att resultera.

Jag ber få fästa uppmärksamheten på, att under denna riksdag har till statsutskottet remitterats en motion från Andra Kammaren, hvaruti föreslås förhöjning i pensionerna till indelta arméns manskap. Motionen, som föreföll mycket oskyldig, befans vid närmare undersökning gå ut på en ökad statsutgift af 660,000 kronor. Denna motion blef också afslagen af såväl statsutskottet som Riksdagen.

Jag tror visserligen icke, att den förevarande skrifvelsen har så stora dimensioner, som detta exempel gifver vid handen, men jag är rädd för att man genom en sådan skrifvelse gör alltför starkt tryck på trafikstyrelsen och derigenom ökar utgifterna för statens jernvägsdrift.

Här har inom trafikstyrelsen gjorts en utredning, som man återfinner i Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, hvaraf framgår, att ett sådant dagtåg skulle kosta årligen en summa af 175,000 kronor, hvartill kommer en utgift en gång för alla af 434,000 kronor. Läger man nu till räntan på dessa 434,000 kronor till de årliga utgifterna 175,000 kronor, skulle man komma till en årsutgift på i rundt tal 196;000 kronor. Nu säger motionären på sid. 11 i nyss nämnda utlåtande, att det är egentligen invånarne i Norrland och Dalarne, som skulle hafva gagn af detta tåg, och vidare upplyser han att invånareantalet i Norrland är 767,000 samt i Dalarne 195,000. Det är nog sant, men å andra sidan måste man ju tänka på, huru många af dessa det är, som begagna sig af de tåg, hvilka redan finnas.

Jag har här i min hand en uppgift på antalet personer, som under 1890 reste från Stockholm samt stationerna Upsala, Sala, Krylbo och Storvik till Hudiksvall, Sundsvall, Östersund, Storlien, Sollefteå och Anundsjö och samma väg ned. Af denna tabell visar sig, att antalet uppgående resande var 3,008 mot en afgift af 68,660 kr. 62 öre, samt antalet nedgående 3,241 mot en afgift af 76,290 kronor. Läger man

nu tillsammans dessa vägposter, var antalet resande 6,249 under hela året 1890 på linien Stockholm—Anundsjö—Storlien, och hela summan, som dessa betalt för biljetter, utgjorde 144,951 kr. 60 öre. Dividerar man nu dessa siffror med dagarnes antal per år, får man se, att blott 17 personer om dagen begagna dessa tåg och att dessa 17 inbetalt 397 kr. 12 öre per dag för biljetter. Nu är visserligen sant, att häruti ej ingår det fåtal personer, som från mellanliggande stationer köpt biljetter, icke heller de rundresebiljetter, som sålts i utlandet för dessa resor; men som kammaren behagade finna, torde antalet af dessa ej vara synnerligen stort. Jag har förut visat, att detta tåg kostar 175,000 kr. plus räntan å 434,000 kronor, hvilka summor tillsammans utgöra den en gång för alla erforderliga utgiften för detta tåg, eller 540 kronor per dag. 540 kronor per dag skulle således ett särskildt dagtåg kosta och härigenom en förlust uppstå på ungefär 150 kronor per dag utan att det tåg, som redan finnes, skulle få någon nämnvärd inkomst på passageraretrafiken.

Det är gifvet, att om antalet af dessa tåg ökas, kommer äfven persontrafiken att i någon mån ökas, men jag tror att en sådan anordning, som nu är ifrågasatt att påyrka genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t, komme att i ekonomiskt afseende hafva så menliga följder för vår jernvägstrafik öfverhufvud taget, att man torde böra vara ganska försigtig i detta hänseende. Man gläder sig ju åt, att hela vår statsskuld användts till produktiva ändamål — jag hemställer, om det icke då är skäl att tillse, att detta ändamål, så vidt möjligt är, uppehåles och att man ej genom tryck på Kongl. Maj:t och jernvägsstyrelsen bidrager till minskningen af våra jernvägsinkomster öfver höfvan. Går man till den senast utkomna jernvägsstatistiken, finner man hvilka otillfredsställande siffror uppstå med hänsyn till nettobehållningens förhållande till byggnadskapitalet. Så har t. ex. linien Storlien—Östersund under åren 1886—1889 gifvit 0,85 procent, Östersund—Torpshammar under samma tid 0,34 procent, Sollefteå—Bräcke 0,07 procent, Ånge—Bollnäs 0,70 procent o. s. v.

Jag vill ej längre upptaga kammarens tid med refererande af siffror, men jag är öfvertygad om, att det är alldeles nödvändigt att vidtaga sådana försigtighetsmått, att ej denna norrländska stambana, till hvilken jag i min ringa mån medelst min röst bidragit att lemna anslag, ej alltför hårdt uppslukar inkomsterna af våra jernvägar och nedsätter räntan å de deruti nedlagda kapital.

Här har under de senaste åren utöfvats ett så kolossalt tryck på trafikstyrelsen för att erhålla billigare godsfrakter, än hvad nu gällande taxa upptager, och jag är öfvertygad om att sådana fall finnas, då man för att bibehålla en del gods på statens jernvägar måste vidtaga nedsättningar i gällande taxa, enär detta gods eljest möjligen ginge en annan väg, hvarigenom statsverket skulle gå miste om fraktinkomsterna deraf. Men å andra sidan tror jag, att man bör göra allt för att ej minska denna inkomst med hänsyn till vår stora utländska statsskuld, som är helt och hållet placerad i dessa jernvägar. För min del skulle

*Ang. för-
bättrade tåg-
anordningar
å norra stam-
banan.*

(Forts.)

Ang. för-
bättrade tåg-
anordningar
å norra stam-
banan.
(Forts.)

jag sålunda vara hågad för en skrivelse i den rigtning, att jernvägsstyrelsen deraf kunde hemta stöd för att icke göra allt för stora ned-sättningar i dessa frakter. Men fråga härom föreligger icke nu. Då jag tror, att persontrafiken å norra stambanan för närvarande är så ringa, att den ej skulle kunna bära de ökade utgifter, som vore en följd utaf anordnande af ett extra persontåg på denna bana, anhåller jag att få yrka afslag på den föreslagna skrivelsen, men vill på samma gång förklara, att så snart Norrlands invånare mera komma att begagna sig af denna trafikled, jag anser att en förändring i nu angifna rigtning bör vidtagas, likasom jag är fullkomligt öfvertygad om att jernvägsstyrelsen, utan påminnelser från Riksdagens sida, kommer att vidtaga de förändringar i detta afseende, som af omständigheterna påkallas.

I detta anförande instämde herr *Reuterswärd*.

Herr Roman: Det kan ej gerna vara tu tal om att, då en så betydelsefull och dyrbar kommunikationsled som en jernväg kommit till stånd, det också ligger största vikt uppå att trafiken derstädes ordnas så, att tillbörligt afseende fästes vid alla berättigade anspråk. Bland sådana berättigade anspråk är utan tvifvel att räkna, såsom det ej minst berättigade, anspråket på en efter behofvet och omständigheterna i öfrigt lämpad anordning af både tillräckligt många och tillika snabbgående tåg. Att den hittills varande tåganordningen på norra stambanan i nyssnämnda afseende lemnat mycket öfrigt att önska *framgår* af de upprepade framställningar, hvilka i sådant afseende gjorts hos vederbörande af såväl korporationer som enskilde, äfvensom af de motioner i ämnet, hvilka framkommit vid både innevarande och föregående års riksdagar, samt *bekräftas* af såväl de yttranden, som öfver berörda motioner afgifvits af de utskott, till hvilka de varit för behandling hänvisade, som ock af det utlåtande, hvilket generalpoststyrelsen nyligen afgifvit i anledning af en hos Kongl. Maj:t gjord framställning i ämnet.

Då nu denna otillfredsställande tåganordning på norra stambanan redan i många år fortfarit, utan att kongl. trafikstyrelsen synes vara allvarligt betänkt på någon förändrad anordning till det bättre, kan jag ej finna annat, än att de formella betänkligheter, som eljest skulle kunna anses möta mot aflåtande af den ifrågasatta skrivelsen, böra falla. Det synes mig, som om det här gäller att taga vara på så viktiga intressen, att ej ensamt formella betänkligheter kunna utgöra tillräcklig anledning för Riksdagen att underlåta göra en framställning, som eljest af förhållandena ovedersägligen påkallas.

Hvad den ekonomiska sidan af saken beträffar, så är det ej här fråga om att den föreslagna anordningen skulle medföra några större kostnader för statsverket. Det står ju uttryckligen i skrivelseförslaget: »att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huru vida och i hvad mån, utan allt för stora kostnader, en snabbare kommunikation» etc. De betänkligheter i detta afseende, som den föregående talaren uttalat, tror jag ej böra eller kunna vinna synnerligt afseende i denna kammare,

helst Andra Kammaren redan antagit förevarande skrivelseförslag utan uttalande af dylika betänkligheter.

Jag tillåter mig alltså yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Tamm, Hugo: Här föreligger en framställning om att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med begäran om ändringar i tågens anordning på vissa delar af norra stambanan.

För min del kan jag ej annat än till fulla instämman uti hvad utskottet verkligen antydt, ett emot ett sådant förfarande förefinnas stora principiella betänkligheter. Jag tror ej att det är riktigt, att vi börja på att gå in till Kongl. Maj:t och öfva tryck i afseende på huru det eller det tåget på en eller annan jernväg skall anordnas. I detta fall har visserligen utskottet sagt, att dessa tåg skola anordnas utan synnerliga kostnader för statsverket. Mot ett sådant påstående har trafikstyrelsen dock gjort moträkning, som visar att kostnaderna häraf skulle blifva ganska betydliga. Jag får verkligen hemställa till herrar norrländingar: då svenska Riksdagen visat sig så tillmötesgående i det ena efter det andra anslaget för Norrland, både i afseende på jernvägar och allmänna vägbyggnader, och dessa af den art, att man gjort dessa eftergifter i full vetskap om och med fullt öppna ögon för de ekonomiska förluster, de skulle medföra — är det då billigt att göra detta ytterligare tryck, som ännu mera skulle nedbringa den förut obetydliga inkomsten af våra statsbanor? Mig förefaller det, som om det ej vore, så att säga, rätt vänligt handladt mot dem, hvilka så välvilligt gått deras önskingar till mötes.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Berg, Lars: De talare, som här hafva yttrat sig mot utskottets förslag, hafva särskildt och i främsta rummet framhållit den principiella betänkligheten i ett bifall till hvad utskottet föreslagit, och i det fallet vill jag gerna medgifva att, på sätt utskottet äfven sjelf antydt, sådana betänkligheter med allt fog kunna framställas. Men, mine herrar, Riksdagen har sjelf en och annan gång tillförene visat sig ej hysa betänkligheter mot påtryckning i slika fall. Den har nemligen speciellt i fråga om nattågen yttrat sig för indragning af sådana, ehuru lyckligtvis utan påföljd, och må hända äfven i ett och annat fall för öfrigt, hvarigenom inträffat, att vederbörande med fog kunna känna sig tveksamma, huruvida de skola kunna fylla den delen af sin uppgift att utan påtryckning väcka förslag om förbättrade tåganordningar här och der, som ju alltid i första tidsmomentet kunna medföra större eller mindre förluster. Jag tror sålunda, att denna hänsyn ej håller streck, utan tvärt om just därför, att Riksdagen tillförene alldes *emot* denna princip och enligt min åsigt origtigt öfvat tryck på vederbörande i inskränkande rigtning, så höfves och kräfves det, att Riksdagen äfven i den motsatta rigtningen yttrar sin mening för att bringa vederbörande till rätta, då skäl dertill och undantagsförhållanden gifva särskild anledning.

Ang. för-
bättrade tåg-
anordningar
å norra siam-
banan.
(Forts.)

Det yttrades, att norrländingarne borde vara tacksamma för alla de välgörningar, som Riksdagen i år bevisat dem, och detta är i sin ordning och fullt riktigt — för visso känna de också sin tacksamhetsskuld djupt. Men, mine herrar, ifrågavarande förslag berör ej denna omständighet, det utgår ej uteslutande från hänsyn till Norrlands fördel, utan det stöder sig på den sanningen, att förbättrade tåganordningar på denna bandel äro till nytta för oss alla, och att detsamma inom mycket kort tid skulle komma att höja nettobehållningen på banan. Vi norrländingar äro både af vana och af vår tacksamhetshänsyn för visso nöjda och måste anse oss nöjda med mindre fördelaktiga tåganordningar än i andra delar af riket. Men då det föreligger för oss, som se saken närmast, ett sådant fall, att genom underlåtenhet att insätta behöfliga tåg nettovinsten är underhållig och mindre, än om en sådan tåganordning vidtoges, då må det vara vår rätt att uttala vår åsigt och vädja till Riksdagen för att få anordningarna förbättrade.

Hvad förhållandet mellan utgifter och intäkter beträffar, som här berörts, så äro de jemförelser, som nyss framlagts, hemtade från andra bandelar, än som nu äro i fråga, nemligen de ofullbordade bandelarne norr om Ånge. Men dessa bandelar och de trakter, genom hvilka de sträcka sig, beröras ju ej af detta föreslagna dagsnälltåg, utan det är, såsom jag nyss sagt, de stora folkcentra uti de nedre norrlandsprovinserna, hvilka nu sakna nödiga och bekväma förbindelser, det är dessa, som skulle erhålla förbättrad samfärdsel med Stockholm och sins emellan, och som med säkerhet inom ganska kort tid skulle betala kostnaderna för detta tåg. Äfven den beräknade kostnaden härför kan, enligt hvad för utskottet blifvit upplyst och som utskottet också påpekat, i väsentlig mån nedsättas, i det att en del lokomotiv och vagnar af beskaffenhet, att de icke passa för blandade tåg och godståg, skulle kunna insättas i dagsnälltåget, hvarigenom den beräknade kostnaden för nya lokomotiv och vagnar sålunda skulle kunna betydligt reduceras. Hvad sjelfva anordningen för en gång beträffar, så afser den i det stora hela ej något annat än att genomföra det fullbordande af banan i flera riktningar, som förr eller senare och troligen ganska snart ändock måste ske och som således är orätt att lägga på ett enda tåg, såsom här är ifrågasatt.

Hvad inkomsterna beträffar, så är det ju rimligt och klokt, när man skall profetera och förutsäga hvad som möjligen skall inträffa i en framtid, att man, på sätt utskottet också gjort, yttrar sig försigtigt och hofsam. Men i själ och hjerta är utskottet af den öfvertygelsen, att detta tåg inom mycket kort tid skall mer än väl bära sin egen kostnad. Jag tror således, i motsats till hvad två föregående talare nämnt, att jag ej här förfäktar ett rent norrländskt intresse. Om jag ansåge mig göra det, skulle jag just i följd af de principiella betänkligheterna och af min blygsamhet som norrländing instämma med de herrar, som yrkat afslag. Men då jag vet, att jag förfäktar en sann och riktig sak, anser jag mig fortfarande böra hålla på utskottets åsigt, sådan den finnes uttryckt i föreliggande utlåtande, hvartill jag sålunda anhåller att få yrka bifall.

Herr Fränckel: Då man tagit del af utskottets betänkande, kan man ej annat än instämma i dess motivering, men måste anse det högst egendomligt, att utskottet kunnat komma till ett sådant slut, som det gjort, ty den motivering, betänkandet innehåller, borde snarare leda till ett definitivt afslag å den gjorda framställningen. I likhet med föregående talare vill jag fästa uppmärksamheten på den risk, som ligger deri, att Riksdagen på detta oförberedda sätt skulle inblanda sig i den tåganordning, jernvägsstyrelsen ansett för statsjernvägarne nyttigast och fördelaktigast. Här har af åtskilliga herrar från Norrland påvisats, att tillbörligt afseende bör fästas vid alla berättigade anspråk, och att underlåtenhet i ett enda fall bör af Riksdagen framhållas. Jag får då hemställa, huruvida man i anledning af norra stambanans skötsel har rätt att göra jernvägsstyrelsen en sådan förebråelse. Enligt min åsigt skulle det vara högst vådligt att med det ekonomiskt dåliga resultat, som jernvägarne i Norrland lemna och ännu måste lemna, genom en skrivelse utöfva tryck på jernvägsstyrelsen för att i det fallet åstadkomma hastigare tåg, än hvad som vore förenligt med banans ekonomi och fördel. Jag tror således, att hvarje inblandning från Riksdagens sida i en fråga som denna kunde medföra vådliga följder, emedan jernvägsstyrelsen derigenom skulle anse sig nödsakad att, oberoende af den ekonomiska sidan, vidtaga förändringar i tåganordningarna i det fordrade syftet. Jag vill därför på det bestämdaste varna mot en skrivelse sådan som denna, och får, i likhet med de föregående talare, som yttrat sig emot densamma, yrka afslag å utskottets hemställan.

*Ang. för-
bättrade tåg-
anordningar
å norra stam-
banan.*

(Forts.)

Herr Reuterswärd: Jag kan ej afhålla mig från att yttra några ord i denna fråga.

Skulle det bli en vana, att Riksdagen toge initiativet till anordningen för jernvägstågen, bestämma om afgangstid, hastighet, nattåg med mera dylikt, då fruktar jag, att det blefve en regerande Riksdag, med hvilken knappt någon Riksdag kunde jämföras. Nej, jernvägsstyrelsen sköter nog, såsom sig bör, denna trafik bäst. Jag tycker, att, när staten gjort så stora uppoffringar just i detta hänseende, ehuru man med fullt öppna ögon insett, att denna jernväg i ekonomiskt afseende ej på långt när skulle kunna lemna ens tillnärmelsevis räntan å de för densamma upplånade penningar, så borde verkligen herrar norrländingar vara belätna dermed. Jag vågar påstå, att om den skrivelse, hvarom nu är fråga, blir Riksdagens beslut, kan det möjligen hända, att vid en kommande riksdag motståndet mot fortsättningen — åtminstone i samma skala som hittills — af denna jernvägsbyggnad kan bli större än förut. Det är det ena. För det andra vill jag säga, att det är lika ovanligt som angenämt att höra, att det verkligen fins en blygsam norrländing, såsom en talare, hvilken förordade detta förslag, kallade sig. Ty jag vågar påstå, att anspråken på staten, när det gällt Norrland, icke varit små. Jag har varit med länge och mins mycket väl, att hvarje gång missväxt inträffat i Norrland, har staten trädt emellan. Af anslag, som lemnats till nya vägar, har Norrland vid alla tillfällen fått brorslotten. Och denna

Ang. för-
bättrade tåg-
anordningar
å norra stam-
banan.
(Forts.)

jernväg, som visat sig ovilkorligen vara en ekonomisk förlust för staten, hafva vi af intresse för Norrland varit med om att bevilja. Men nu vill man börja bestämma öfver, huru jernvägsstyrelsen skall sköta trafiken på denna bana, och begär snälltåg och nattåg om vintermånaderna m. m. Vintermånaderna, såsom januari, februari och kanske äfven mars, är det nästan omöjligt att uppehålla en dagtrafik i de nordliga länen, ännu mycket mindre en nattrafik. Och detta skulle anordnas för blott några få personers räkning; ty det gäller ej befodring af gods — dertill behöfvast ej några nattåg — utan endast ett fåtal passagerare. Och genast skall staten vara redo att uppoffra hundratusentals kronor! Det tycker jag är att drifva saken väl långt. Jag yrkar afslag på utskottets hemställan.

Herr Adelsköld: Jag tror, att de talare, som så häftigt uppträdt emot utskottets förslag, sett hvad man brukar säga »spöken på ljusa dagen». I likhet med dem är jag visserligen af den åsigten, att Riksdagen så litet som möjligt bör inblanda sig i sådana detaljer som anordning af tåg på stambanorna och dylikt.

Men då tåganordningen på norra stambanan måste vara mindre lämplig, hvilket framgår af den massa petitioner om ändring häruti, som ingått till Kongl. Maj:t från ej allenast Norrland, utan Stockholm och andra orter, och varit framlagda för utskottet, vill det synas, som om framställningen icke skulle vara alldeles obefogad.

Frågan gäller emellertid icke, såsom en talare, hvilken förmodligen icke genomläst utskottets betänkande, trott, att införa nattåg, utan endast att insätta ett dagtåg, som utan tvifvel skulle komma att bidraga ej obetydligt till trafikens ökande på norra stambanan och som derjemte generalpoststyrelsen lifligt förordat för att få bättre postförbindelse mellan de södra orterna och Norrland. Då det således ej är fråga om någon stor utgift, som man förestält sig, ty det är blott fråga om ett snabbare persontåg, som skulle vara lämpligare för trafiken och derigenom antagligen inbringa en större inkomst — tycker jag för min del, att utskottet ej gått för långt, då det tillstyrkt en skrivelse till Kongl. Maj:t i berörda afseende. Här fins vid stambanan en mängd äldre fullt brukbara lättare lokomotiv, som ursprungligen användts vid vestra och södra stambanan, hvilka nu ej äro lämpliga der, sedan trafiken utvecklats, men som skulle blifva synnerligen passande att använda för det här ifrågasvarande persontåget. Jag tror således ej, att någon ny materiel skulle behöfva anskaffas, utan att man mycket väl kunde reda sig med den personal, de lokomotiv och vagnar, som staten redan eger, och att saken således med god vilja lätt nog skulle kunna ordnas. Jag kan således ej för min del finna något orimligt i att kammaren bifaller utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu

förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 30 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hvad i vissa fall bör iakttagas, då byggnad uppförts utöfver tomtgräns.

På framställning af herr talmannen beslöts, att det i utlåtandet intagna lagförslaget skulle paragrafvis föredragas; att af de särskilda paragraferna ej skulle uppläsas andra än de, beträffande hvilka uppläsning begärdes; äfvensom att först sedan lagförslaget blifvit genomgånget detsammas rubrik och ingress samt derefter utskottets hemställan skulle föredragas.

Lagförslagets särskilda §§, rubrik och ingress.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Herr Helander: Jag vill blott begagna tillfället att yttra några ord med anledning af denna nu slutbehandlade fråga. Då Kongl. Maj:t af de flera förslag, som den s. k. stadsplankomitén framställt, nu ej förordad till antagande mer än ett enda, vore det önskligt, att, emedan det är angeläget att få fram äfven de andra förslagen, Kongl. Maj:t om möjligt vid nästkommande riksdag äfven afgåfve förslag i de öfriga delarne af komiténs förslag, hvilka alla för stadssamhällena äro af vida större vigt än det obetydliga, som nu blifvit förordadt.

Efter härmed slutad öfverläggning förklarades utskottets ifrågarvarande hemställan besvarad genom kammarens vid föredragningen af lagförslagets olika delar fattade beslut.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 30 sistlidne april och den 1 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 38, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 17 kap. 4 § handelsbalken, dels ock väckta motioner angående tillägg till nämnda lagrum. *Ang. ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken.*

1 punkten.

Grefve Klingspor: Vid förra årets riksdag afläts en skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri Riksdagen uttalade sin önskan, att 17 kap. 4 §

Ang. ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken.
(Forts.)

handelsbalken måtte ändras derhän, att större skydd bereddes de s. k. tillfälliga arbetarne för deras aflöning. I denna skrifvelse uttrycktes äfven den åsigt, att två månader borde vara tillräckligt lång tid. Med anledning af skrifvelsen har nu Kongl. Maj:t i en proposition föreslagit Riksdagen, att i nämnda lagrum skulle göras tillägget: »samt annan arbetares dagspenning eller aflöning för sista sex månaderna». Skälet, hvarför man tog tiden två månader, var, att man ansåg, att de tillfälliga arbetarne i allmänhet erhålla sin aflöning i städerna hvarje vecka eller två gånger i månaden och på landet hvarje månad. Derför kan det ju synas tillräckligt, om förmånsrätten inskränkes till två månader. Om Kongl. Maj:ts proposition bifalles oförändrad, skulle må hända olägenheter kunna uppstå, större än de fördelar arbetarne finge. Jag tror därför, att det vore tillräckligt, om denna paragraf ändrades derhän, att ordet »två månader» insattes i stället för »sex månader», hvartill jag yrkar bifall.

Herr Fröberg: Då jag inom utskottet biträdt förevarande hemställan, anhåller jag att få anföra några skäl för bifall till densamma. På sätt flere under de senare åren af Kongl. Maj:t meddelade domar utvisa, hafva redan arbetare med ständig eller fast sysselsättning förklarats på grund af 17 kap. 4 § handelsbalken berättigade till förmånsrätt för arbetsfordran, som hos arbetsgifvaren inestätt ett år näst före konkursens början. Med den skrifvelse, som i fjol af Riksdagen till Kongl. Maj:t afläts, afsågs att äfven åt de tillfälliga arbetarne bereda förmånsrätt för deras inestående fordringar, dervid åt Kongl. Maj:t öfverläts att pröfva, om en tid af en eller två månader kunde anses lämplig, eller om tiden till äfventyrs borde utsträckas något derutöfver. Nu har Kongl. Maj:t, i anseende till svårigheten att i hvarje fall kunna skilja mellan de fast anställda och tillfälliga arbetarne, föreslagit, att tiden skulle bli gemensam för båda slagen. Det kunde nemligen ofta i praktiken bli svårt att ådagalägga, hvilka arbetare skulle hänföras till den ena och till den andra kategorien. Genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition kommer det förhållande att inträffa, att de fast anställda arbetarne, hvilka hitintills ansetts hafva haft förmånsrätt för fordringar under ett år näst före konkursen, nu få förmånsrätt endast för de sista sex månaderna, men deremot komma visserligen de tillfälliga arbetarne att äfven få förmånsrätt för samma tid och sålunda något längre än för dem skulle varit behöfligt. Då man nu tager i betraktande, att dessa tillfälliga arbetare vanligen äro sådana, som för hvarje vecka uttaga sin betalning, och att högst sällan det förhållande inträffar, att deras fordringar under någon längre tid komma att hos arbetsgifvaren inestå, synes mig någon betänklighet mot införandet af denna nya förmånsrätt icke med hänsyn till den allmänna krediten förefinnas, och att den af Kongl. Maj:t föreslagna förändringen förty bör bifallas. Den nu ifrågasatta förmånsrätten bör blifva af mindre omfattning, än om man låte det vara vid nuvarande förhållanden. Och jag kan ej finna annat, än att det skulle vara obilligt mot de ständiga arbetarne, om, såsom här under diskussionen nu föreslagits, tiden för deras förmånsrätt skulle

inskränkas ända till två månader, då de förut haft sådan till tolf. Jag har sagt, att i allmänhet är det så, att de tillfälliga arbetarne ej låta sina intjenta arbetslöner för längre tid innestå, utan att de ganska snart taga ut sina penningar. Det kan dock stundom hända, att så ej är fallet. Det har inträffat i fall, som jag känner, att t. ex. en arbetsgifvare, som dref en stor sågverksindustri, skickat bort sina arbetare 5 à 20 mil från orten för sin sågverksrörelse för att afverka skog. Under den tid af två à tre månader de vistades der på sitt arbete hade de ej erhållit annan betalning än hvad för deras upphålle genom matvaror lemnades dem. Så inträffade arbetsgifvarens konkurs, och hvad de hade afverkat var och blef konkursmassans egentliga tillgång, så att det arbete, som under denna tid af dem utförts, var hufvudsakligen för konkursmassans räkning. På samma sätt kan förhållandet bli hos större jordegare, som blifvit insolventa. En sådan har en mängd arbetare, som användas på egendomen, då jorden beredes till sådd. Ut i den kort derefter inträffade konkursen kommer det arbete de nedlagt egentligen massan till godo. Tager man vidare i betraktande, huru svårt det är för en arbetare att kunna bevaka sin rätt emot en arbetsgifvare, synes allt skäl finnas att bifalla den föreslagna förmånsrätten, som, enligt min uppfattning, kommer att i praktiken bli af långt mindre omfattning, än man här förestält sig. På dessa skäl tillåter jag mig vördsamt att anhålla om bifall till utskottets förslag.

*Ang. ändring
af 17 kap.
4 § handels-
balken.
(Forts.)*

Herr Sjöcrona: Af det föredragna betänkandet har kammaren behagat inhemta, att äfven jag reserverat mig emot utskottets hemställan i denna punkt, så vidt den afser utsträckning af tiden till sex månader. Jag instämmer till alla delar i det af herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet afgifna och å sid. 8 i betänkandet omnämnda yttrande, att man icke lämpligen kan i lagen göra skilnad mellan s. k. fasta och mera tillfälliga arbetare och att, i betraktande af denna svårighet att i hvarje fall skilja mellan dem, tiden bör tillmätas så långt åt de förre, att åt dem beredes erforderligt skydd och i följd deraf bör sättas något längre, än hvad som eljest kunde behövas för de tillfälliga arbetarne. Men jag anser, i likhet med den förste talaren, att tiden här blifvit tillmätt för lång, då den satts till sex månader. I det afseendet ber jag först och främst att få stödja mig på den Riksdagens skrifvelse, som gifvit anledning till denna kongl. proposition. Det säges i denna skrifvelse, att de betänkligheter, som man skulle kunna hysa mot att införa en så beskaffad ny förmånsrätt, skulle förlora en väsentlig del af sin betydelse, om såsom vilkor för dess tillgodonjutande bestämdes, att arbetslönen skulle vara intjenad och icke för längre tid innestå. Vidare antydes, att denna tid borde bestämmas till en eller två månader eller »till äfventyrs» något derutöfver. Skälen, hvarför jag anser sex månader vara för lång tid, är först och främst det, att jag anser, att i en så beskaffad lag man icke bör för mycket underlätta beviljandet af kredit. Vi hafva redan allt för mycket creditsystem här i Sverige, utan att man bör genom lagen ytterligare uppmuntra dertill.

Ang. ändring
af 17 kap.
4 § handels-
balken.
(Forts.)

Vidare anser jag, att det verkligen kan bli vådligt för fastighetskrediten med en så lång tid, särdeles då den skall utsträckas till tillfälliga arbetare. Det händer mycket lätt, i synnerhet i mindre städer, att en tomtegeare, som har en liten tomt, hvilken han vill bebygga, vänder sig till en penningeinrättning eller en annan långgifvare för att få låna penningar att dermed bebygga tomten. Han erbjuder då inteckning i tomten, hvilken förut alls icke eller endast obetydligt är bebyggd, och långgifvaren anser sig då kunna sträcka upp krediten öfver halfva taxeringsvärdet, emedan han vet, att fastigheten skall stiga i värde genom att bebyggas. Infördes här nu en sådan förmånsrätt som denna, behöfves det icke mer, än att det inestår tillfälliga arbetares aflöning på 10 kr. om dagen, och vi äro uppe på en summa af 1,800—2,000 kr., som då gå ut med förmånsrätt och stryka hela inteckningen. Man har såsom skäl, hvarför de s. k. fasta arbetarne skulle ha en så lång tid som sex månader, åberopat, att de för närvarande skulle ha förmånsrätt för ett helt års aflöning, och detta grundar man derpå, att Kongl. Maj:t i en eller ett par domar tillerkänt s. k. fasta arbetare sådan förmånsrätt. Jag ber då att få fasta uppmärksamheten på, att när högsta domstolen ansåg, att det förhållande, som i dessa särskilda fall skulle bedömas, var sådant, att det stod mycket nära intill tjenstehjonsaftal och således förmånsrätt skulle ega rum, kunde högsta domstolen icke tilldöma fordringsegaren någon annan förmånsrätt än enligt 17 kap. 4 § handelsbalken sådan den nu lyder, d. v. s. för ett års aflöning. Men deraff följer naturligtvis icke, att en s. k. fast arbetare, som ej kan hänföras till tjenstehjon, verkligen under alla förhållanden har sig i lagen tillförsäkrad förmånsrätt för ett helt års inestående lön. När man nu för att slippa stödja sig på prejudikat, som kunna ändras, skall stifta lag, bör man väl stifta den så, som man anser riktigt och lämpligt. Således synes mig det åberopade skälet alls icke kunna tillerkännas någon afgörande betydelse. För min del skulle jag med hänsyn dertill, att detta stadgande skall omfatta både s. k. fasta och lösa arbetare, kunna vara med om att utsträcka tiden till tre månader, d. v. s. ett kvartal, hvilket ju är en vanlig tidsperiod i afseende på liqvider, men då jag är förvissad, att Andra Kammaren, hvars alla ledamöter i lagutskottet tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:t:s proposition, kommer att bifalla denna, d. v. s. en tid af sex månader, vill jag med afseende på möjligen blifvande sammanjemkning förena mig i det yrkande, som framställdes af den förste talaren på östgötabanken, och påyrka, att orden »sex månader» utbytas mot »två månader».

Herr Hasselrot: Jag skall tillåta mig förorda bifall till Kongl. Maj:t:s proposition. Rätt är på sätt och vis hvad den siste talaren sade, att här är fråga om en utsträckning af den förmånsrätt, som nu finnes stadgad, men denna utsträckning berör, såvidt jag kan förstå, endast de lösa arbetarne. Hvad dem beträffar, är jag med honom ense derom, att en tid af tre månader är tillräcklig att betrygga deras rätt. Mer än sällan inträffar nemligen, att lösa arbetare låta sin aflöning stå inne

för längre tid än 3 månader. Hvad deremot beträffar de fasta arbetarne, vågar jag, i bestämd motsats till hans uppfattning af nuvarande lagbestämmelse, påstå att, då högsta domstolen flere gånger tillämpat gällande lag så, att förmånsrätt tillerkänts fasta arbetare för ett helt år, är detta för närvarande lag i Sverige. Med afseende å sistnämnda arbetare innebär sålunda föreliggande förslag en bestämd inskränkning i den rätt, de nu ega. Jag tror ej, att det är klokt att väsentligt inskränka denna deras rätt. Den föregående talaren sade visserligen, att man icke borde uppmuntra krediten. I regel är detta sant, men i detta fall tror jag att man bör göra allt, man kan, för att uppmuntra en arbetare att icke lättsinnigt och utan behof taga ut sitt tillgodohafvande. Nyttigt och gagneligt är, att arbetaren har något till godo hos husbonden. Beröfvar man honom ifrågavarande säkerhet, tager han ut sin aflöning vecka för vecka och lefver upp densamma. Jag tror att af rent praktiska skäl nödvändigt är att icke medgifva denna förmånsrätt för allt för kort tid. Den föregående talaren fäste sig mycket vid Riksdagens skrivelser och att icke i densamma begärts längre förmånsrätt än för två månader. Det är mycket sant, men det gälde endast de lösa arbetarne. Såsom stöd för min åsigt tillåter jag mig åberopa lagkomiténs förslag, hvori tillstyrkes förmånsrätt af ifrågavarande art för en tid af sex månader. Kongl. Maj:ts förslag har också utan meningsskiljaktighet blifvit af högsta domstolen tillstyrkt. Mig synes således så starka skäl och så goda auktoriteter finnas för Kongl. Maj:ts förslag, att jag anser mig böra yrka bifall till detsamma.

Ang. ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken.
(Forts.)

Herr Claëson: I motsats till den siste talaren tror jag icke, att man af ömhet för de s. k. fasta arbetarne bör utsträcka förmånsrätten så långt som lagutskottet gjort. För närvarande finnes i vårt land icke någon förmånsrätt i detta hänseende tillerkänd andra än tjenstehjon, hvilka ega förmånsrätt för innestående lön för sista tjänståret. Orsaken till denna förmånsrätt är, att lagen bjuder, att tjenstehjonen icke förr än de tjenat ut tjänståret hafva rätt att af husbonden utfå ett enda öre af sin lön. Då lagen nekar tjenstehjonen lönen förr än året är slut, är det också riktigt att de skola ha förmånsrätt för densamma. Nu hafva fall förekommit, då gränsen mellan lagstadgad tjenare och arbetare varit ytterst smal. Domstolarne hafva då genom s. k. analogitolkning för nämnda fall tillämpat 17 kap. 4 § handelsbalken. Den grund, som finnes för att tillämpa förmånsrätten i fråga om tjenstehjon, finnes icke i fråga om fasta arbetare, och samma grund, som finnes att göra förmånsrätten för tillfälliga arbetare kort, finnes i sjelfva verket äfven i fråga om fasta arbetare, nemligen den, att man icke bör uppmuntra arbetarne att låta lönen stå inne för länge. Vilja de sedan hafva förtroende till husbonden, är det deras sak, och då få de sjelfva stå risken. Jag har sett upprörande fall, då arbetarne vid ett stort bruk låtit aflöningen stå inne för hela den gångna arbetstiden. Bruket gjorde konkurs, och arbetarne fingo nästan intet. Tänker man på sådana fall, är en förmånsrätt för sex månader icke tillräcklig, utan det skulle

Ang. ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken. behöfvas en sådan för tio år och mera, och jag undrar hvart det skulle taga vägen.

(Forts.)

Jag var med om att tillstyrka fjorårets skrivelse. I lagutskottet var då allmänna meningen den, att en tid af två månader borde vara tillräcklig, men att till äfventyrs tiden kunde ökas något, och jag har trots den böra ökas till tre månader.

Då nu emellertid den förste talaren yrkat, att tiden måtte inskränkas till två månader, och utskottets ordförande äfven deri instämt, särskildt af det skäl, att om, såsom antagligt är, Andra Kammaren antager utskottets förslag, en sammanjemkning blifver lättare, vill jag icke framställa något nytt yrkande, utan förenar mig med den förste talaren.

Herr Nyström: Då jag i lagutskottet förra året hade någon del i åstadkommandet af den skrivelse, som då beslöts, skall jag anhålla att få säga ett ord rörande denna sak. För min del får jag helt och hållet förorda utskottets förslag, och detta på följande grunder. I de stora städerna, åtminstone i Stockholm, har man en temligen sorglig erfarenhet om de förluster, som arbetarne göra på arbetsgifvare, som råkat på obestånd. Och till följd deraf har också inom arbetarekretsar uppstått ett kraf, som funnit ett återljud i herr Fjällbäcks motion. Det är samma kraf som det, hvilket blifvit tillgodosedt i amerikanska »Mechanic's lien laws», hvilka tillförsäkra arbetarne, med ett minimum af omgång eller formalitet, ett slags inteckningsrätt i den egendom, hvarå de arbetat, för värdet af deras arbete. En dylik bestämmelse vore ej öfverensstämmande med svenskt rättsbruk, och jag tror därför, att den aldrig här i landet kan genomföras. Men gent emot så långt gående fordringar på rättsskydd för intjent arbetsförtjenst bör man åtminstone göra så mycket, som man med iakttagande af våra rättsgrundsatser kan göra. Och det synes mig, att man genom att medgifva förmånsrätt för en tid af sex månader icke kan sägas gå för långt.

På grund af hvad jag sålunda anfört, synes det mig vara nödvändigt att bereda arbetarne så godt rättsskydd som möjligt för deras arbetsförtjenst. Den föregående talaren anförde ju ganska talande bevis för behöfligheten af ett sådant rättsskydd. Jag anhåller att få yrka bifall till förslaget.

Herr Larsson, Liss Olof: Jag skall be att få förena mig med mina medreservanter i deras yrkande. Jag kan nemligen icke finna annat, än att man genom att bifalla detta förslag skulle rent af uppmuntra vingleriet, särskildt inom byggnadsverksamheten, der man skulle finna huru som en mängd arbetare, då de visste sig hafva förmånsrätt för sin intjenta dagspenning för en tid af sex månader, skulle blifva uppmuntrade att understödja vingleriet. Jag föreställer mig t. ex., att en person går och köper en tomt. Säljaren tager första inteckningen i tomten och tror sig dermed fullt betryggad för köpeskillingen. Så går köparen och engagerar en mängd arbetare emot öfverdådiga löner. Han sköter sig mycket illa, och efter sex månader gör han konkurs.

Då komma arbetarne och säga: vi hafva förmånsrätt för sex månaders innestående aflöning. Och den som sålt tomten får aldrig ett öre på första in-teckningen. Om man på detta sätt understödjer fastighetskrediten inom landet, anser jag vara mer än tvifvelaktigt. Jag tror att det är en fara att gå så långt som till tre eller fyra månader och anser, att kammaren borde stanna vid åtminstone två månader, emedan derigenom en sammanjemkning mellan de båda kamrarna möjligen kan komma till stånd. Att medgifva en sådan tyst förmånsrätt, hvilken skulle gå före till och med in-teckningar, för en tid af sex månader, synes mig vara högst vådligt för vår kreditlagstiftning. En bank eller en kreditinrättning skulle aldrig kunna känna sig säker ens för den första in-teckningen, derest en sådan förmånsrätt skulle finnas. Jag ber att få instämma i det yrkandet, som framstälts af grefve Klingspor.

Ang. ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken.
(Forts.)

Herr Sjöcrona: Den talare, som hade ordet näst före den siste, yrkade bifall till Kongl. Maj:ts proposition och anförde såsom skäl derfor, att man borde bereda arbetarne så godt skydd som möjligt, i sammanhang hvarmed han hänvisade till herr Fjällbäcks motion. Jag hemtar deraf anledning tro, att han må hända gjort sig skyldig till samma misstag som herr Fjällbäck. Dennes motion grundar sig nemligen på den förutsättning, att arbetarne genom erhållande af ifrå-gavarande förmånsrätt icke skulle vinna någon förmånsrätt i fastighet. Detta är ett fullständigt misstag, ty 17 kap. 4 § handelsbalken till-erkänner dem, som enligt denna § ega förmånsrätt, sådan rätt i *all* gäldenärens egendom, dock så att den lösa egendomen skall tagas i anspråk före den fasta, derest den senare är in-tecknad. Ifrå-gavarande förmånsrätt omfattar således äfven fast egendom, och följaktligen synes det mig vara tillräckligt sörjdt för arbetarne, äfven om tiden för för-månsrätten göres något kortare än förslaget är. Om I, mine herrar, läst herr Fjällbäcks motion, hafven I inhemtat, hurusom han redogör för ett mycket beklagligt missförhållande, nemligen det att en s. k. byggmästare köper en tomt, in-tecknar denna mycket högt, sätter i gång arbetet och sedan icke låter arbetarne få ut sina löner. Men detta missförhållande blir ju afhjelpat med förmånsrätt, för två månaders inne-stående aflöning, derest icke arbetarne lemna arbetsgifvarne obehörigt lång kredit. Å andra sidan bör man icke ställa så till, att bygg-mästaren och arbetarne tillsammans kunna sätta in-teckningshafvaren på det hala och göra intrång på hans rätt, hvilket lätt kan hända, om man beviljar förmånsrätt för längre tid.

Herr Hasselrot: Endast ett par ord med anledning af ett på-stående af den näst siste talaren. Han framdrog såsom exempel på de olägenheter, hvartil en sådan förmånsrätt, som den ifrå-gavarande, skulle kunna leda, att en person, som köpt en in-tecknad tomt, gjorde ackord med arbetare och, sedan dessa arbetat i sex månader, gjorde konkurs, dervid arbetarne finge ut allt sitt, under det att in-teckningshafvaren erhöille intet. Detta låter visserligen säga sig, men i verkligheten ge-

Ang. ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken.
(Forts.)

staltar sig saken annorlunda. Omöjligt är att med arbetare uppgöra ackord, enligt hvilket de skulle låta lönen stå inne för hela sex månader, ty arbetarne skulle icke kunna lefva så lång tid lönen förutan. Är det så, att de för någon tid låta sin lön stå inne hos arbetsgifvaren, synes det mig vara lika hårdt att *de* skola gå miste om densamma, som att inteckningshafvaren i någon mån möjligen kan förlora. Jag tviflar på, att denna förmånsrätt kan faktiskt inkräkta på realkrediten. Hade jag denna öfvertygelse, skulle jag icke förorda detta förslag; och regeringen hade, derest så skulle vara fallet, säkerligen icke framlagt detsamma.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Saken är icke så alldeles omöjlig, som den siste talaren ansåg. Jag har sjelf någon erfarenhet härutinnan. En person, en byggmästare, köpte ett hus, ref ned detsamma och uppgjorde kontrakt med en grundläggare om läggande af ny grund. Då grunden blifvit lagd, gjorde byggmästaren cession. Huset var intecknadt. Grundläggaren fick ingenting. Jag hade med samma byggmästare att göra och förlorade åtskilligt. Saken är således icke omöjlig.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af grefve *Klingspor*, att kammaren, med förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunde oförändrad antagas, skulle för sin del besluta en lag i ämnet af enahanda lydelse med den Kongl. Maj:t föreslagit, endast med den ändring, att orden »sex månaderna» utbyttes mot orden: två månaderna.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af grefve *Klingspors* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Hasselrot* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i 1 punkten af sitt utlåtande n:o 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förklarar kammaren, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kan oförändrad antagas, och besluter för sin del en lag i ämnet af enahanda lydelse med den Kongl. Maj:t föreslagit, endast med den ändring, att orden »sex månaderna» utbytas mot orden: två månaderna.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning, befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 22;

Nej — 66.

*Ang. ändring
af 17 kap.
4 § handels-
balken.
(Forts.)*

2 och 3 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 30 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 39, i anledning af väckt motion angående formen för äktenskaps afslutande.

*Ang. formen
för äktenskaps
afslutande.*

Herr Billing: Om jag hade någon farhåga för, att Första Kammaren skulle bifalla motionen om det fakultativa civiläktenskapet, skulle jag, ehuru timmen är sen, besvära kammaren med ett föredrag om denna form för äktenskaps ingående. Nu skall jag deremot begära uppmärksamhet endast några ögonblick. Jag har ansett mig böra säga några ord, då denna fråga, som troligtvis återkommer en annan gång, är af den allra största betydelse. Det får väl erkännas, att för hela ett folks lif är knappast något af en större betydelse än äktenskapet, uppfattningen af detsamma och sättet för dess realiserande. Men uppfattningen af äktenskapet och sättet huru man realiserar dess uppgift är i icke ringa mån beroende på det sätt, hvarpå äktenskapet ingås. Detta sätt bör göras så allvarligt som möjligt, så samvetsmanande och samvetsuppmuntrande som möjligt. Och allra minst tror jag, att de närvarande tidsförhållandena äro af den beskaffenhet, att man bör göra något, som kan bidraga till att minska allvaret i uppfattningen af äktenskapet såsom en helig förbindelse.

Frågan om civiläktenskapet sönderfaller i tre frågor: frågan om det obligatoriska civiläktenskapet, frågan om det fakultativa civiläktenskapet och frågan om nöd-civiläktenskapet. Då ingen nu har föreslagit införandet af det obligatoriska civiläktenskapet, anser jag mig ej heller böra bemöta de skäl, som för detsamma pläga anföras.

Rörande det fakultativa civiläktenskapet anser jag mig böra i tre satser anmärka, hvad jag mot detsamma vill anföras. Då här ingen torde vilja försvara detsamma, vill jag icke utveckla dessa satsers närmare innehåll, utan blott framställa dem såsom korta satser. Det fakultativa civiläktenskapet är först och främst, teoretiskt sedt, en inkonsekvens, ty det förutsätter den kyrkliga äktenskapsstiftelsens berättigande och värde, men, ehuru det detta gör, förklaras det vara likgiltigt, om denna form varder bevarad. Det fakultativa civiläktenskapet är, för det andra, praktiskt skadligt, därför att det i sin mån bidrager till att

*Ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

minska känslan för äktenskapet såsom en icke blott borgerlig, utan äfven helig förbindelse. Det fakultativa civiläktenskapet är, för det tredje, egnadt att verka upplösande på det organiska sambandet mellan statens och kyrkans verksamhet för folkets bästa, i ty att det utestänger från de religiösa krafternas inflytande ett område, der visserligen dessa krafternas inflytande är behöfligt. Detta är de satsar, som jag har velat uppställa mot det fakultativa civiläktenskapet, när helst förslag om detsamma framkommer.

Om förhållandena i enstaka fall kunna blifva sådana, att man bör medgifva en annan form för äktenskapets ingående än den kyrkliga vigseln — jag medgifver att sådana förhållanden kunna förekomma i enstaka fall — hvilken utväg har man då att välja? Jo, då har man att välja den tredje formen för civiläktenskapet, det s. k. nöd-civiläktenskapet. Denna min uppfattning hvilat på en grundsats, som jag ber att här få uttala och betona med all den kraft, som jag i det kan lägga, derför att hvad jag här säger har sin tillämpning på tusentals förhållanden, på oupphörligt framkommande kraf på stat och kyrka. Det är de kraf, som, i allmänhet uttryckt, af några enskilda medlemmar af vår svenska kyrka, hvilka äro missbelåtna med denna kyrkas ordning, framställas derpå, att kyrkan skall ändra sin ordning för hela församlingen för dessa få enstaka individers skull.

Motioner komma fram om och om igen med anspråk på att svenska folket såsom sådant, den svenska församlingen såsom sådan skall kasta öfver bord institutioner och anordningar, som detta folk och denna församling i det hela älskar, vördar och behöfver. Hvarför? Jo derför, att det fins några medlemmar i denna församling, som icke kunna finna sig uti desamma. Att ändra hela denna allmänna ordning för några få missnöjdes skull, kan det vara den rätta vägen? Nej. Då så blir behöfligt, måste man söka upp nödfallsåtgärder, och en sådan nödfallsåtgärd har man funnit i detta hänseende i det s. k. nöd-civiläktenskapet. Detta är således principiellt berättigadt och kan blifva, historiskt sedt, nödvändigt. Håller man sig till den vägen, nöd-civiläktenskapsvägen, går man äfven fram i konsekvens med hvad man redan nu i Sverige gjort, ty såsom herrarne se af utskottets betänkande sid. 12, har man infört nöd-civiläktenskapet i åtskilliga fall. Det kan hända, att det behöfver införas i ännu flera fall.

Jag vill icke upptaga herrarnes tid med att närmare inlåta mig på denna fråga. Men jag har ansett mig böra vid detta tillfälle i denna för vårt folks lif mycket viktiga fråga uttala hvad jag uttalat. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Spånberg: Då den föregående talaren upptagit vår tid med att yrka bifall till utskottets förslag, hvilket var alldeles onödigt, skall jag anhålla att få yrka bifall till herr Waldenströms motion.

Friherre Barnekow: Den näst föregående talaren klandrade skarpt, att våra kyrkliga institutioner skulle ändras derför, att det fans

individer inom kyrkan, hvilka icke voro ense med ordningen inom kyrkan. Ja, mine herrar, sådana yrkanden komma att kvarstå så länge svenska kyrkan fordrar, att personer skola tillhöra henne äfven om de hata och förakta henne. Så länge sådana personer skola kvarstå inom kyrkan, måste man underkasta sig, att dessa personer icke vilja föga sig efter kyrkans ordning. För min enskilda del står jag på den ståndpunkten, att jag anser, att kyrkliga och religiösa cermonier böra ske så mycket som möjligt på frivillighetens och icke på tvångets väg. Jag har intet yrkande att göra.

*Ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föreliggande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Spånberg*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 30 nästlidne april och den 1 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 40, i anledning af väckt motion om ändring af 18 kap. 11 § strafflagen.

*Ifrågasatt
ändring af 18
kap. 11 §
strafflagen.*

Herr Tamm, Hugo: Här föreligger en motion från Andra Kamraren af följande lydelse: »upplåter någon bostad åt qvinna, som veterligen bedrifver otukt såsom yrke, straffes första gången med böter från och med femtio till och med två hundra kronor» o. s. v. Denna motion har lagutskottet enligt min tanke fullkomligt riktigt afslagit. Det har måst göra det, om icke af annat skäl så på det, att Kongl. Maj:t nekande besvarat kyrkomötets framställning om borttagande af den s. k. reglementeringen af prostitutionen, och lagutskottet har naturligtvis alldeles rätt i sin slutledning, att då Kongl. Maj:t icke vill taga bort denna, så måste de qvinnor, som äro föremål för densamma, hafva tak öfver hufvudet äfven med den konsekvens, att en och annan paragraf i strafflagen får jemka på sig. De öfriga skälen skall jag icke här upptaga. Jag kan icke heller för min del sluta mig till den reservation, som afgifvits, emedan jag tror den kommer att till intet leda. Jag skall icke denna gång upptaga kammarens tid med en fråga, som jag vid ett föregående tillfälle tillräckligt länge uttalat mig uti, men här föreligger en helt annan fråga och af vidrigare art. Här gäller nemligen, huruvida man vill vidtaga några åtgärder eller icke, då personer för egen vinnings skull ockra på andras dygd eller odygd. Om denna fråga borde åtminstone ingen meningsskiljaktighet råda, och den är, mine herrar, icke utan sin stora betydelse. Ty det föreligger verkligen sådana förhållanden, att ett ingripande är af nöden. Jag håller i min hand papper,

*Ifrågasatt
ändring af 18
kap. 11 §
strafflagen.*

(Forts.)

under edlig förpligtelse afgifna, hvilka upptaga namn på öfver tjugu ställen i Stockholm, der detta bordellväsen helt fritt florerar, samt beskrifningar öfver såväl huru här tillgår som husegarnes namn. Der drifves, såsom man kan se af polisuppgifter, lönkrögeri, så att polisen gång på gång måst ingripa, och detta så organiseradt att ordentlig *taxa*, 10 kronor för en champagnebutelj, 5 kronor för en butelj annat vin och 1 krona för en halfbutelj porter, hålles å dessa ställen. På alla möjliga sätt kringgås lagen. Ofta går det så till, att qvinnorna erhålla städsel och således anses taga tienst, detta för att omöjliggöra att de skola träffas af lösdrifvarestadgan. Hela hus uthyras på detta sätt mot oskälighyra per dag, der lösaktiga qvinnor finnas och stå till hands för hvem som önskar besöka dem. Denna som jag vill kalla hvita slafhandel är vida mer utsträckt än de flesta drömma om. Jag vill icke räkna dit sådana fall, som moraliskt sedt skulle kunna rubriceras derunder, t. ex. då halfnakna qvinnor förevisas på kaféer o. d. Jag vill ej heller röra vid ett annat sorgligt förhållande i Sverige, nemligen denna export af qvinnor, som pågår särskildt till Köpenhamn, der på kommissionskontoren dessa tienstsökande lockas fast och utsäljas. Och det finnes sådana kommissionskontor bredvid de officiella bordellerna. Huru det går dessa utvandrare i det främmande landet, är svårt att skaffa bevis för, men otaliga komma aldrig igen, utan försmäkta i de officiella kropp och själ dödande pesthålorna. Dessa tienstsökande falla ofta i prostitutionens armar, såsom till och med statistiskt kan utrönas; bland Stockholms prostituerade är största antalet från Kalmar-trakten, hvarifrån årligen sådan utvandring sker.

Det är alldeles visst, att det förekommer oändligt många fall, der det rent af för egen vinnings skull drifves de allra skändligaste anfall på qvinlig dygd. Det är sådana fall, som motionären framställt och äfven jag vidrört.

Man svarar mig nu: »ja väl, men detta är ju redan förbjudet i lagen»; »det är, säger man mig, »bevisningen som är svår». Lagutskottet sjelf erkänner dock, att icke dessa fall härunder rymmas. Utskottet yttrar, att enligt hvad utskottet inhemtat har denna lag *ej heller vunnit tillämpning*. Hvarför är nu bevisningen så svår? Jo, därför att det är faktiskt, att i Stockholm dessa ställen, bordellerna, tillåtas, ehuru blott med det vilkor, att de qvinnor som der äro stå under den legaliserade prostitutionen. Då rör det ingen. Om någon anmärkning göres, så befinnes, att det icke fans någon anledning till denna. Men tages blott prostitutionen bort, kan man vara säker om, att det är så många, som intressera sig för denna sak, att nog skulle polisen få hjelp i det fallet, i stället för att de som önska detta nu måste stå mer eller mindre i strid med densamma. Och, mine herrar, detta är ingen likgiltig fråga för samhället. Man ser oupphörligt i vår tid, huru denna oro diskuteras, som rör sig i de nedre samhällslagren. Då man kan t. ex. här i Stockholm se, hurusom jag tror 30 å 40 % oäkta barn födas, och besinnar, att dessa barn födas i sådan liderlighet och uppfostras utan hem i största synd och elände för att sedan kastas ut i samhället, så

tror jag för min del, att det är derifrån man har att söka reda på och derifrån man skall finna att den största truppen och den oroligaste truppen utgår, som sedermera bildas i samhället. Det finnes, enligt mitt förmenande, ingen så stor fara för det sociala samhället som just den, som ligger i osedligheten. Och det är på den grund jag också anser, att, åtminstone i fall sådana som dessa, der det faktiskt gäller att hindra och söka mota, att personer för egen vinning ockra på andras dygd, eller låt mig kalla det odygd, och som jag anhåller att få i stället för det förslag, som föreligger, hemställa, att Riksdagen ville anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes uppgöra och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående tillägg till 18 kap. 11 § strafflagen i syfte att straff må träffa hvar och en som för egen vinning uppeggar till, gynnar eller underlättar utsväfning eller sedeförderf hos det ena eller andra könet.

*Ifrågasatt
ändring af 18
kap. 11 §
strafflagen.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herr *Treffenberg*.

Herr Sjöcrona: Nu föreliggande fråga är af beskaffenhet, att man — åtminstone är det fallet med mig — helst vill tala så litet som möjligt om densamma. Lagutskottet har därför sökt att så fullständigt som möjligt motivera sitt tillstyrkande, att ifrågavarande motion icke måtte till någon åtgärd föranleda, och jag vågar tro, att, om kammarens ledamöter uppmärksamt genomläst hvad lagutskottet anfört, de också skola finna, att denna motivering är tillfredsställande. Är den det, så är den äfven tillfredsställande för afslag på det förslag, som af tre ledamöter i lagutskottet från Andra Kammaren framstälts reservationsvis.

Nu har en ledamot af Första Kammaren framställt ett annat skrifvelseförslag hvilket, så vidt jag kunde höra, är affattadt i ganska sväfvande och vidt omfattande ordalag och derjemte sådant, att syftet med denna skrifvelse går vida utöfver de i motionen utstakade rämärken. Rêdan af denna anledning skulle väl kunna ifrågasättas, huruvida Riksdagen kan till pröfning upptaga ett sådant yrkande. Jag är emellertid icke så stor formalist, att jag ensam på grund häraf skulle vilja hemställa om afslag på detta yrkande. Men jag anser mig ändå böra göra det af följande skäl.

Talaren förmenade, att lagens arm icke kunde träffa den, som för egen vinning ockrade på otukten eller odygden, såsom han uttryckte sig. Men det anser jag för min del icke vara förhållandet. Ty i 18 kap. 11 § strafflagen stadgas, att »om någon främjar otuktig lefnad genom koppleri eller håller sådant hus, der otukt drifves; dömes till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år». Detta är, som herrarne finna, en ganska allvarsam straffbestämmelse. Och vidare säges, att »qvinna, som i dylikt hus låter bruka sig till skörlefnad, straffes med fängelse i högst sex månader eller staffarbete i högst två år». Ordalagen äro sådana, att de ingalunda utesluta utan föranleda till den tolkningen, att, så snart någon på det ena eller andra sättet för egen

*Ifrågasatt
ändring af 18
kap. 11 §
strafflagen.
(Forts.)*

vinning främjar otuktigt lefverne, så är han eller hon straffbar, såvidt det skett i sådan form, att deraf allmän sedlighetskänsla sårats och tagit anstöt. Att man icke kan intränga i alla möjliga enskilda förhållanden, som en eller annan polistjensteman kan hafva aning om, säger ju sig sjelft, då här är fråga om grannliga förhållanden. »Men», säger denne talare liksom äfven motionären i ämnet, »lagen tillämpas icke, det förekommer verkligen sådana fall, som icke hafva blifvit bestraffade». Ja, det är obestriddligt en sanning att så är, men det kommer sig deraf, mine herrar, att bevisningen är så ytterst svår att åstadkomma. Lagutskottet erhöi under behandlingen af denna motion kännedom om ett prejudikat från en af våra städer, det var icke hufvudstaden. Der hade folk hyrt ut rum till lösaktiga qvinnor. Vittnen uppgåfvo hvar för sig, att det var förbehållet, att dessa qvinnor skulle utöfver hyran betala 1 krona för hvarje karl, som besökte dem. Jag anser det vara alldeles uppenbart, att förutnämnda lagrum skulle tillämpats på detta fall, men domstolen sade, att det »icke var styrkt», att man »hållit sådant hus». Man är i någon ovisshet om hvad domstolen menar. Men det ligger mycket nära till hands, att domstolen icke ansåg sig hafva två vittnen, emedan det endast var ett vittne om ett fall och ett vittne om ett annat. Och då straffbestämmelserna äro så synnerligen stränga, som i detta lagrum, måste domstolen vara mycket varsam och fordra mycket bindande bevis. Detta kan man omöjligt hjälpa. Man må skriva lagar huru som helst, så kunna sådana fall inträffa, då man tycker, att lagen bort verka och med sin straffande hand träffa den brottlige, ehuru det icke kunnat ske. Och man kan icke skriva om lagen endast för detta. Påyrkar man sådant, gör man sig skyldig till detsamma som man ofta får bevittna här i riksdagen, der ofta framkomma motioner endast af den anledningen, att något fall inträffat, då man tyckt, att rätten icke fått helgd, att rättskänslan blifvit kränkt, emedan den brottlige, den felaktige icke blifvit straffad eller det rättsvidriga tillståndet icke blifvit rättadt. Men sådana motioner afslås ofta isynnerhet i Första Kammaren. Lagutskottet måste afstyrka dem, därför att man icke kan skriva lagar så, att de blifva tillämpliga, äfven om bevisningen icke är tillfyllestgörande.

Vidare sade denne talare, att här skulle tillåtas ett bordellsystem i Stockholm, om dessa qvinnor endast stält sig under reglementet, d. v. s. läto sig besigtiga. Jag har också i min hand några uppgifter, och jag skall be att få meddela kammaren, att under sistlidet år dömdes här i Stockholm personer, som låtit sådana der lösaktiga qvinnor passa upp och servera vin, till böter för oloflig utskänkning till sammanräknadt belopp af mera än 7,000 kronor. Deraf behagade kammaren finna, att polisen icke är så släpphänt som man skulle kunna tro. Under samma år dömdes 136 qvinnor till tvångsarbete och 9 af dem två gånger. De fall, då tvångsarbete ådömts qvinnor för lösaktigt lefverne eller, såsom det heter i lagen angående lösdrivares behandling, för sådant lefnadsätt, hvarigenom våda uppstår för allmän ordning och sedlighet, hafva således varit icke mindre än 145 till antalet. Och man har meddelat mig, att så snart en qvinna, som har sin bostad någonstädes, tager emot besök

på sådant sätt, att det på minsta vis i granskapet väcker anstöt, blir hon genast anhållen och behandlad efter lösdrifverilagen.

Om nu detta vidt omfattande och sväfvande skrivelseförslag skulle åsyfta något annat, än hvad som redan är stadgadt genom 18 kap. 11 § strafflagen, skulle detta vara att, om jag så får säga, i strafflagen införa en ny kategori af brott; och jag ber er, mine herrar, besinna huru svårt, för att icke säga omöjligt det skulle vara att i sådant hänseende åstadkomma en följdriktig lagbestämmelse, då enkel otukt af qvinna — d. v. s. otukt som icke är förenad med några särskilda omständigheter, såsom att den skett i förbjudna led eller sådant eller i en bordell — icke är belagd med straff, hvilken lagstiftningsprincip infördes och varit gällande genom antagande af 1864 års strafflag. Och vore det verkligen möjligt att formulera en lagbestämmelse, som skulle stadga straff för något slags mellantillstånd mellan koppleri och bordellväsen samt enkel otukt å andra sidan, så skulle man måhända ändock äfventyra att förfela det åsyftade målet. Ty nu kan man med lösdrifvarelagen i hand på administrativ väg stäfja det ifrågavarande oskicket eller åtminstone hindra, att det tager öfverhand. Men finge vi en lag, som belade sådant oskick med straff, så kunde man naturligtvis icke på det fallet vidare tillämpa lösdrifvarelagen, då det funnes allmän lag, efter hvilken skulle dömas. Hvad angår det område, der jag är högsta polischef, vågar jag säga, att polisen ingalunda lägger fingrarne emellan, utan håller efter sådana personer allt hvad skäligt kan vara.

Jag har nu visat herrarne, att förhållandet är sådant äfven i Stockholm, der man mest tror sig hafva anledning till anmärkningar. Jag tror således, att en skrivelse, sådan som den blifvit föreslagen, alldeles icke skulle leda till målet, utan kanske till och med slå öfver målet, så att det blefve svårare att åstadkomma rättelse än hvad nu är fallet. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Tamm, Hugo: Det var visserligen många lockbeten, som här lades ut för mig, men jag skall icke upptaga dem, huru frestande det än kunde vara. Men jag vill hemställa till kammaren: hvad är det för bevis att 147 personer blifvit dömda? Det är fråga om hvilka som *icke* blifvit dömda eller på hvad grund de blifvit dömda. Frågan är: tillåtes detta hemliga bordellväsen på grund af reglementeringen? Detta är hufvudfrågan, hvilken ännu icke är besvarad och icke kan blifva det. Att polisen stämt åtskilliga af dessa bordellegare för olaga utskänkning, det beviset har jag också erhållit i polisen. Det skall väl icke gå så långt, att äfven olaga utskänkning skall tillåtas blott för att detta utmärkta reglementeringsväsen skall upprätthållas. Detta har polisen ingripit mot, men har icke ingripit och icke kunnat ingripa mot detta bordellväsen, såvidt det existerar under reglementeringens form.

Då emellertid herr talmannen visat mig, att han icke kan framställa proposition på mitt föregående yrkande, emedan det går längre än den framställning, som i motionen gjorts, skall jag be att få återtaga mitt yrkande om proposition derpå.

*Ifrågasatt
ändring af 18
kap. 11 §
strafflagen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af 18
kap. 11 §
strafflagen.
(Forts.)*

Herr *Treffenberg* förenade sig med herr *Tamm*.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden.

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Norrbottens län samt väckt motion om anslag till befrämjande af odlingsföretag i de norrländska lappmarkerna; och

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående särskild föryttring af lägenheter från kronoegendomar, som försäljas, samt väckt motion om afsöndring af jord från kronans domäner för upplåtande till tomtplatser m. m. åt enskilda personer; äfvensom

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

n:o 16 i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om ändringar i kongl. kungörelsen den 11 maj 1883 angående villkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran, dels ock en i ämnet af herr E. Hammarlund väckt motion; samt

n:o 17, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 2 och 20 punkterna af utskottets betänkande n:o 10 angående ännu oafgjorda delar af tullbevillningen.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10.4 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.